

เทศน์เช้า วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๑

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้เราทำบุญกุศลนะ เราเป็นชาวพุทธ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางศาสนาไว้ตั้งแต่เริ่มต้น ทาน ศีล ภาวนา เพราะเรามาทำทาน ทำทานด้วยการเสียสละวัตถุ วัตถุนี้ถ้าจิตใจไม่คิดถึง ไม่มีเจตนา มันก็เสียสละไม่ได้ การร่วมบุญกุศล เรื่องทำทาน เรื่องเจตนา นั้นนะใจเราเปิดกว้างถึงเรื่องบุญกุศล นี้บุญจากข้างนอก

การทำบุญกุศล ทาน ศีล ภาวนา ทำบุญกุศลนะ ทำทาน ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับ ถือศีลบริสุทธิ์หนึ่ง ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับทำสมาธิได้หนึ่ง สมาธิ ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับเกิดโลกุตตรปัญญาขึ้นมาหนึ่ง หนเดียว ! หนเดียว ! เห็นไหม

แต่เราไปคิดกันว่าเราทำบุญกุศลต้องหาวัตถุ ต้องหาสิ่งไทยทานมาทำบุญกุศล อันนั้นมันเป็นการขวนขวาย เป็นการเครื่องแสดงออกของใจ ใจมันแสดงออกนะ แสดงออกทางบุญกุศลมันแสดงออกมา น้ำใจมันแสดงออกได้อย่างไร น้ำใจอยู่ในหัวใจนะ แต่มันแสดงออกถึงคุณงามความดี คุณงามความดีเราต้องมีเครื่องวัตถุเครื่องใช้สอยของเราครบบริบูรณ์ ให้สังคมยกย่องนับถือ อันนั้นมันก็เป็นอันหนึ่งนะ คนมีบุญกุศลมันมาของมันคนขาดแคลนมันขาดแคลนเพราะอะไรล่ะ

คูลี ทำงานมาด้วยกัน บางคนประสบความสำเร็จ บางคนตกทุกข์ลำบาก มันเพราะเกิดจากตรงนี้ เกิดจากการเสียสละมา เกิดจากการกระทำมา เหมือนกับความรู้สึก ความคิด ความคิดของคนแตกต่างกันเพราะอะไร พ่อแม่เดียวกันลูกๆ มีความคิดแตกต่างกัน เพราะจิตของเขา ! ปฏิสนธิจิตมันเกิดในครรภ์มารดา DNA ของพ่อแม่ ร่างกายนี้กรรมพันธุ์เป็นของพ่อแม่หมดเลย แต่หัวใจเป็นของเขาเนะ เราเลี้ยงลูกได้แต่ตัว เราเลี้ยงใจของเขาไม่ได้

แต่เวลามาวชเรียน พ่อแม่ครูอาจารย์เป็นทั้งพ่อทั้งแม่ เราเป็นพ่อเป็นแม่ได้ ครูบาอาจารย์ก็จะ เป็นพ่อแม่ เป็นแม่เพราะดูเขาแลรักษาเหมือนพ่อแม่ นั่นแหละ แต่มีครูบาอาจารย์ด้วยไง พ่อแม่ครูบาอาจารย์เลี้ยงทั้งร่างกาย เลี้ยงทั้งจิตใจ ต้องเลี้ยงจิตใจด้วย เพราะจิตใจนะมันการแสดงออก

การก่อกองของใจ กิริยามารยาท การเคลื่อนไหว มันแสดงออกของใจ ใจแสดงออกมามีอย่างไร ใจมันคิดอย่างไรแสดงออกอย่างนั้น ดูทางโลกสิ ตาเป็นหน้าต่างของหัวใจ ถ้าความคิดอกุศลไม่กล้าสบตาเรานะ จะหลบตาเราตลอดเวลา แต่ถ้าความคิดดี มันองอาจกล้าหาญมันเข้าได้ตลอดไป

บุญกุศล.. บุญกุศลทำเป็นอามิส สิ่งที่เราประสบเราใช้เป็นเครื่องเสียบึงกรังเพื่อในวิภวภูติ เกิดในวิภวภูติ บุญพาเกิด คนมีบุญพาเกิด บุญพาเกิดทำให้เราประสบความสำเร็จ บุญพาเกิดทำให้เราไม่ทุกข์ยากจนเกินไป แต่เวลาเป็นอริยสัจ ! ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์เป็นสัจจะความจริง

เวลาเราเข้าไปเผชิญทุกข์ ทางตะวันตกเขาบอกว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาทุกข์ นิยม ไม่ใช่ ! เป็นสัจจะนิยม เป็นสัจจะนิยม มันเป็นความจริงอันหนึ่ง ทุกข์เป็นความจริงอันหนึ่ง เกิดมานี่ ปวดเจ็บ ปวดเหมื่อย นังนาน นอนนาน มันขบมันเมื่อยทั้งนั้นแหละ นี่ทุกข์ทั้งนั้นแหละ มันเป็นความจริง เราปฏิเสธไม่ได้หรอก จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหนนะ จะนั่งอยู่เฉยๆ จะนอนอยู่เฉยๆ มันก็ทุกข์ มันอยู่ไม่ได้ มันต้องพลิกเพลงตลอดไป

ทุกข์เป็นอริยสัจ แต่เราไม่เคยดูมัน เราไม่เคยสนใจมัน เราคิดว่าสิ่งนี้มันเป็นธรรมดา เพราะมันเป็นสัจจะธาตุธรรมที่เราเปลี่ยนแปลง เราเคลื่อนไหวจนเราเห็นสิ่งนั้น เป็นเรื่องธรรมดา เป็นธรรมดาเห็นใหม่ หายใจเข้าและหายใจออกนี่ก็เป็นเรื่องธรรมดา

แต่ถ้ามันมีสติ มีศรัทธา มีความเชื่อ สิ่งที่เราทำบุญกุศลมันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย แต่หัวใจเรามีอะไรอาศัย หัวใจเราต้องมีธรรมะเป็นที่อาศัย แล้วธรรมะเป็นอะไร ธรรมะเราเอาความเห็นของเรา เอาเรื่องโลกๆ ของเรา ศึกษาธรรมะมา ธาตุ ๔ ชั้น ๕ นี้ วิปัสสนา สิ่งนี้ยกขึ้นสู่วิปัสสนา พุทธพจน์.. พุโอะไรปากเปือกปากและ แล้วบอกว่าไม่เห็นชั้น ๕ จะเห็นได้อย่างไร มันจะเห็นได้อย่างไร

เปลือกส้ม ! เราจะหยิบผลไม้หรือส้มลูกหนึ่ง หยิบไปมันโดนเปลือกส้มทั้งนั้นแหละ ความคิดโดยสามัญสำนึกของคน ความคิดไม่ใช่จิต จิตคือความรู้สึก ความรู้สึกกับความคิดคนละอันนะ ความรู้สึกเราไม่ได้คิดอะไรเลย เรามีความรู้สึกเฉยๆ ความรู้สึกคือหัวใจ ความรู้สึกของเรา

แต่ความคิดเป็นอีกอันหนึ่ง แล้วเราใช้ความคิดเราไปเห็นขั้น ๕ ก็ตัวความคิดมันเป็นขั้น ๕ แล้วมันจะเห็นได้อย่างไรในเมื่อจิตไม่สงบเข้ามา เราจับไปเมื่อไรมันก็โดนเปลือกส้ม เราหยิบส้มลูกหนึ่งหยิบอะไรมันก็โดนเปลือกส้มทั้งนั้นแหละ เปลือกส้ม.. เปลือกส้ม.. แต่เราปอกเปลือกออกมาจนถึงเนื้อส้ม ความคิดปอกเปลือกความคิด ปอกความคิดออกไป

มันถึงต้องใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ไม่ใช่ดูเฉยๆ ดูเฉยๆ ก็พุ่งไปที่เปลือกส้ม เราจะปอกเปลือกส้มได้ไหม ปัญญาอบรมสมาธิคือการแยกแยะใจ คิดถูกคิดผิด คิดดีคิดชั่ว ความคิดนี้พอมันคิดขึ้นมาเราแพ้ความคิดตัวเราเอง คิดแต่สิ่งที่มันเหยียบย่ำหัวใจ เจ็บปวดแสบร้อนอยู่ทุกที ก็คิดซ้ำคิดซาก อะไรที่มันฝังใจเรื่องสิ่งที่มันบาดหมางนี้ชอบคิดนึก สิ่งที่ดีงามคิดไม่ค่อยได้ คิด แล้วมันก็จืดชืด แต่ถ้าอะไรมันมีรสชาติมันชอบคิดนึกคิดแล้วก็เจ็บปวดใจใหม่ พอคิดแล้วน้ำตาไหล มันก็ยังอยากจะคิด เพราะอะไร เพราะมันไม่มีปัญญาแยกแยะใจ ว่าสิ่งนี้นะมันเป็นของเก่าของดั้งเดิม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “โลกธรรม ๘ มันเป็นธรรมะเก่าแก่” ธรรมะเก่าแก่ มีศาสนาหรือไม่มีศาสนา มนุษย์มีนินทากาลเป็นเรื่องธรรมดาของเขา ทำดีขนาดไหนเขาก็มีนินทากาล มันเป็นเรื่องธรรมดาของเขา แล้วมันจริงตามเขาว่าไหม ถ้ามันไม่จริงตามเขาว่า เรามีปัญญา เรามีสติของเรา เราก็คิดของเรา เราเป็นอย่างเขาว่าหรือเปล่า เราเป็นอย่างที่เขาว่าไหม

ถ้าเขาสรรเสริญขนาดไหน เราไม่ได้เป็นอย่างเขาว่า มันก็ไม่ได้ผลหรอก ฉะนั้นสิ่งที่จริงคือความรู้สึกของเรา คือใจของเรา เราก็ดูแลของเรา เราตั้งสติของเรา เราจะหักห้ามใจของเรา เริ่มหักห้าม เริ่มตั้งสติเข้าไป จนจิตมันปล่อยวางเข้ามา จิตมันปล่อยวางเข้ามาเป็นตัวของมันเอง แล้วมันสวยอารมณ์ สัม..เปลือกส้ม.. เปลือกส้มกับส้มมันอยู่

ด้วยกัน แต่ไม่มันรู้เรื่องนะ เปลือกส้มก็ไม่รู้ว่ามันเป็นเปลือกส้ม ส้มก็ไม่รู้ว่ามันเป็นเปลือกส้ม มันเป็นวัตถุ มันไม่มีชีวิต

แต่ความคิดของเรามันมีชีวิต ความคิดของเราตัวจิตมันมีชีวิต มันมีความรู้สึก แต่ธรรมชาติของมันความคิดมันไม่ใช่จิต แต่มันห่อหุ้มจิตไว้ แล้วเราเอาความคิดจะไปหาขั้น ๕ นี่มันจะหาที่ไหนล่ะ มันตามตำรา พุดตามตำราไปนะ แล้วบอกสมาธิไม่สำคัญ มันเสียเวลา อื้อ.. วิปัสสนาใช้ความคิด ใช้ปัญญา.. ปัญญาของโลกใจ ปัญญาของกิเลสใจ ปัญญาของสามัญฐานึกใจ แล้วมันจะฆ่ากิเลสได้อย่างไร

ให้โจรมารักษาสมบัติของเรามันน่าไว้ใจไหม ให้ขโมยมารักษาสมบัติเรา ขโมยมันก็ขโมยหมดสิ กิเลสตัดหาความทะยานอยากจะมารักษาจิตเรามันรักษาได้ไหม.. รักษาไม่ได้ ต้องเอาธรรมะ ต้องเอาสติ เอาปัญญารักษามัน ต้องเอาธรรมะนะ เราต้องเอาเจ้าหน้าที่ เอาตำรวจ เอาการ์ด เอาผู้รักษาสมบัติเรา เราต้องดูแลเอามารักษาสมบัติเรา ไม่ใช่เอาโจรมารักษาสมบัติของเราหรอก นี่เอาโจรมารักษาสมบัติเราไป

ธรรมะของพระพุทธเจ้า.. ธรรมของพระพุทธเจ้าของพระพุทธเจ้าจริงๆ แต่เราเป็นโจร มารมันเป็นโจร ตัวมาร ตัววิชชา ตัวไม่เข้าใจมันคือโจร ! มันเป็นมหาโจร ! ถ้าเป็นมหาโจรทำไมมันครอบงำชีวิตเรา ทุกคนอยากพ้นทุกข์ ทุกคนอยากทำคุณงามความดี แต่ทำไมไม่พ้นมันล่ะ ทำไมพ้นมันไปไม่ได้ พ้นไปไม่ได้เพราะเอาโจรรักษาโจรไป

เอากิเลสตัดหา ศึกษาธรรมะพระพุทธเจ้ามันก็เหมือนโจร โจรเสี้ยนอก ! มันแต่งตัวมันใส่สูทนะ มันปลิ้นๆ นี่ก็เหมือนกัน ธรรมะของพระพุทธเจ้า ธรรมะของพระพุทธเจ้า แต่มันปลิ้น ! มันปลิ้น ! มันปลิ้นมันจะเห็นได้ไหม มันเห็นไม่ได้

เราถึงต้องทำสงบของใจเข้ามา จะต้องมิตติสัมปชัญญะ หดตัวเข้ามา หดตัวเข้ามากระแสด เราไม่เคยเข้าบ้านของเราเลย ในบ้านเราสมบัติเอาไว้ที่ไหนเราก็ไม่เข้าใจเลย อยู่แต่นอกบ้าน วิตกวิจารณ์กัน สมบัติบ้านนี้ต้องไว้ที่นั่น ต้องไว้ที่นั่น สมบัติธรรมดาที่ต้องไว้ในตัวเซฟ สมบัติธรรมดาที่ต้องเก็บเอาไว้อย่างดี ต้องมีตู้เอกสาร เคยเห็นไหม.. เคยรู้จักมันไหม.. ไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จัก ปากเปียกปากและไม้กั้นไป

แต่ทำความเข้าใจเข้ามา ทำความสงบของใจคือตัวเข้าบ้านของตัวเอง จาก สัม จากเปลือกสัม มันจะปกเปลือกสัมเข้าไปถึงเนื้อสัม แล้วเนื้อสัมกับเปลือกสัมมัน สัมผัสกัน มันอยู่ด้วยกัน มันอยู่แนบติดกัน แต่ไม่รู้จักกัน ไม่เคยเห็น ไม่รู้ ไม่รู้ไม่เห็น

แต่พอจิตมันสงบเข้ามา มันเสวยอารมณ์ อ้าว ! ความคิดไม่ใช่เรา ทำไมเมื่อมัน คิด คิดมันฟุ้งซ่าน มันทุกข์ อ้าว ! แล้วมันปล่อยวางเข้ามา อ้าว ! มันปล่อยวางแล้วทำไม มันสบายละ อ้าว ! ปล่อยวางขึ้นมาแล้วทำไมมันดีละ แล้วดีแล้วมันออกไปคิดอีกทำไม ทำไมมันถึงไปคิด คิดเพราะเหตุใด คิดเพราะไม่มีปัญญา คิดเพราะไม่รู้เท่า นี้ไง

นี้ไง เห็นชั้น ๕ จิตเสวยอารมณ์ ความสงบเข้ามาเป็นตัวธรรมชาติของใจ สามัญ สำนึกนะตัวใจ แล้วมีสติสัมปชัญญะมันถึงเป็นเอกกถารมณ์ ถึงตั้งมันถึงเป็นกำลัง คน จะทำงานต้องมีกำลังนะ คนเจ็บไข้ได้ป่วย คนอ่อนแอ คนพิการ ทำงานก็สักแต่ว่าทำกัน ไป ฉุๆ ไถๆ ไป จิตมันอ่อนแอ จิตมันโดยสามัญสำนึก จิตมันโดยโลกียปัญญา ปัญญา ของโลก ปัญญาโดยสามัญสำนึก ปัญญาที่เกิดมาโดยสัตยชาติญาณ มันก็ทำงานโดย สัตยชาติญาณ ไม่รู้เรื่องอะไรหรอก ทำไปโดยสัตยชาติญาณ มันก็ว่าทำดี ทำดีแล้ว

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกให้ทำดีเราก็ทำดีแล้ว ดีของใคร ดีของใคร มันก็ปล้นนะ ถ้าดีของคนมีคุณงามความดีมันเสียสละนะ ดีของใคร.. ดีของใคร.. ดีเอา อะไรมาเปรียบเทียบ คนทำความดี แล้วดีมีหยาบมีละเอียดยขนาดไหน ความดี..ทำความดี มันมีปัญหาขนาดไหน ความดีของเราต้องมีศีลมีธรรมเข้ามาตรวจสอบ

คูสิ คูอย่างศีล ๕ มนุษย์สมบัติ คนที่มากเกิดมนุษย์สมบัติมีศีล ๕ ครอบนะ ศีล ๕ คูสิ ไม่ปาณาติปาตา คนมีอายุยืน คนเกิดมาทำไมมีอายุสั้น คนตายในท้องก็มี ทำไมมันเกิด มาแล้วทำไมมันต้องตายในท้องละ เกิดมาเป็นเด็กเล็กมันก็ตายแล้ว ทำไมเราคนอายุยืน นี้ ! มันมีเวรมีกรรมกันมานะ แต่วิทยาศาสตร์เขาบอกว่า ไม่ใช่หรอก ! มันเป็นอุบัติเหตุ มัน เจ็บไข้ได้ป่วย ก็เจ็บไข้ได้ป่วยมันคือกรรม อุบัติเหตุมันก็คือกรรมนะ กรรมมันทำมา ทั้งนั้นแหละ มันมีกรรมของมันมา แล้วอย่างนี้มันแยกแยะได้

คูสิ คูในพระไตรปิฎก เห็นไหม สามเณรอายุที่มันจะตาย องค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าให้ไปลาญาติ พอไปลาญาติ จะตาย.. ต้องตายอยู่แล้ว เพราะกรรมมัน

กำหนดว่าต้องตาย ไปถึงมันก็ไม่รู้ เด็กมันไม่เข้าใจ สามเณรไม่เข้าใจ ไปเห็นแหล่งน้ำ
ปลา มันอยู่ในน้ำตื้นก็ช่วยไปวิด เอามันไปปล่อย ไปลาญาติลาโยม กลับมาไม่มีตาย

นี่ไง ถ้ากรรมมันตายตัว มันต้องเป็นกฎตายตัว ถ้ากรรมมันตายตัวคนเราเกิดมาด้วย
กรรม คนเราเกิดมามีกรรม เกิดมาแล้วมันต้องตายตัว มันเป็นกรรมของอดีตที่สร้างมา แต่
กรรมของปัจจุบัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่ปัจจุบันธรรม แก่กิเลสแก่ที่นี้
! จิตสงบขึ้นมา ไม่มีกาลไม่มีเวลา เป็นหนึ่งเดียว แล้วมันออกวิปัสสนาของมัน ไม่มีมิติ
ไม่มีสิ่งต่างๆ ทั้งสิ้น

แล้วมันทำลายอวิชชา ทำลายกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ปัจจุบันธรรมเห็นใหม่
แต่เราเป็นอดีตอนาคต แล้วปัจจุบันอยู่ไหน ปัจจุบันคือจิตตั้งมั่น จิตเป็นสมาธิ คิดเป็น
อดีตเป็นอนาคตไปแล้ว เพราะมันคิดมาจากใจ

ตัวใจคือตัวภพ ความคิดมาจากไหน.. พลังงานมาจากไหน ดูเราเปิดไฟฉาย ไฟ
ฉายส่องออกไปจากไหน แสงไฟฉายมันไปถึงไหน มันไปจากกระบอกไฟฉาย ความคิด
ที่ออกมาจากใจมันออกมาแล้ว มันเป็นอดีตและอนาคตไปแล้ว ไม่ทันหροก ! มันต้อง
กลับไปทีสงบก่อน แล้วเราปฏิเสธได้อย่างไรเรื่องสมาธิ ปฏิเสธได้อย่างไรเรื่องฐานของ
จิต ปฏิเสธไม่ได้ !

แต่เราไปคิดกันเองว่า สมณะมันไม่มีประโยชน์ โอ๊ย.. มันต้องใช้ปัญญา ปัญญา
ของกิเลส ปัญญาของโจรนะ ปัญญาของอวิชชา อวิชชา ปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารา ปจฺจยา
วิญญานํ มันออกมาจากอวิชชา แล้วทำไมมันเป็นวิชชาละ วิชชาคือธรรมะขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

วิชชาเกิดที่ไหน วิชชาในตำราก็เป็นตำราเห็นใหม่ ตำรามันเขียนวิชาในตำรามันก็
เป็นตำรา ศึกษาว่ามันก็จำเขามา ไปก๊อปปี้เขามา แล้วทำเป็นใหม่ แต่ถ้าเราเป็นวิชาของ
เรานะ จิตมันสงบขึ้นมา แล้วถ้าไม่ฝึกฝนปัญญาเกิดไม่ได้ สมาธิแก่กิเลสไม่ได้ !

แต่ถ้าไม่มีสมาธิมันเป็นโลกีย์ปัญญา เป็นปัญญาของโจร แต่ถ้ามีสมาธิขึ้นมามัน
เป็นพื้นฐานเป็นทุน แล้วใช้ปัญญาเป็นหรือเปล่า ถ้าใช้ปัญญาไม่เป็นก็ต้องฝึกฝน การ
ฝึกฝนนี้เห็นใหม่ อริยมรรค ! สิ่งที่เป็นมรรคญาณ มันจะเกิดขึ้นมาจากการฝึกฝน มันไม่

เกิดขึ้นมาลอยๆ หรือก มันไม่มีอะไรลอยมาจากฟ้าหรือก บั้มมาเลย บั้มอริยทรัพย์มาเลย บั้มมาใส่หัวใจเลย เอาใหม่ ! เขามาขัดเหยียดใส่หัวใจเราเอาใหม่.. ก็ไม่เอา

เราต้องฝึกของเราขึ้นมา มันทุกข์ที่นี้ เราต้องแก้ที่นี้ใช่ใหม่ มันต้องปลดเปลื้องกัน ที่นี้ใช่ใหม่ มันปลดที่นี้มันถึงต้องมีการกระทำใช่ใหม่ ถึงเวลาทำความสงบก็ต้องทำความสงบเข้ามาก่อน เพื่อให้มันทวนกระแสเข้าไป ให้เข้ามาในหัวใจของเรา ให้เข้าไปถึงเนื้อสัมผัส แล้วเนื้อสัมผัสมันสัมผัสกับเปลือกสัมผัสได้ เนื้อสัมผัสมันสัมผัสกับความคิดได้ มันสวຍความคิด

ความคิด ! ความคิดเกิดดับ เดี่ยวคิด เดี่ยวไม่คิด มันมาจากไหน มันมาจากหัวใจ หัวใจเป็นตัวอวิชา มันถึงไม่เข้าใจ พอหัวใจเป็นวิชา เพราะอะไร เพราะมีสติ มีปัญญา ถ้ามีสติมันก็เป็นวิชา วิชานี้มาจากไหน วิชานี้คือตัวธรรมะ สติธรรม ปัญญาธรรม ขันติธรรม ความอดทน ความขยันหมั่นเพียรมันจะเกิดเป็นธรรมขึ้นมา พอเกิดธรรมขึ้นมา เนื้อสัมผัส.. เนื้อสัมผัสมันสัมผัสกับเปลือกสัมผัส สัมผัสกับความคิด

ความคิดเป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ ความคิดมันเป็นรูป เป็นอารมณ์ ความรู้สึก ตัวเวทนาชอบดีหรือชั่ว สัญญาคือข้อมูล สังขารคือปรุงแต่ง มีวิญญาณรับรู้ ถึงเห็นขั้น ๕ การเห็นขั้น ๕ นั่นคือวิปัสสนาญาณ วิปัสสนามันเกิดอย่างนี้ไง ไม่ใช่มันมัน วิปัสสนา.. วิปัสสนาของใจ ! ใจมันจะวิปัสสนากัน ใจมันจะทำกัน แล้วมันก็เป็นใจอยู่วันยังค่ำ เป็นอวิชาอยู่วันยังค่ำ เป็นมารอยู่วันยังค่ำ เป็นสิ่งที่เป็นเรื่องของมารทั้งหมด

แล้วถ้าเป็นวิชา วิชาเป็นธรรม “สัพเพ ธัมมา อนัตตา.. สภาวธรรมเป็นอนัตตา” เป็นการกระทำ ผลของมันล่ะ.. ผลของมันคืออกุปปธรรม ! ผลของมันคือสัจจะความจริง ผลของมันไม่ใช่ความคิด ไม่ใช่สิ่งต่างๆ ทั้งสิ้น ขบวนการสิ้นสุดของวิปัสสนามันปล่อยอย่างไร มันเป็นอย่างไ สัจจะมันเป็นอย่างไร

สัจจะความจริงอันนี้มันอยู่กับเรานะ อยู่กับทุกข์ๆ ยาก ๆ นี้บุญกุศล บุญจากข้างนอก วันนี้เราทำบุญกัน เราทำบุญขึ้นมาเพื่อซักเห็นใหม่ มีศรัทธาเหมือนรถจักร ดึงร่างกายเรามา เพราะมีศรัทธาความเชื่อในหัวใจ มันมีเจตนามันดึงร่างกายเรามา ดึงหามา ฟังธรรม ดึงสิ่งต่างๆ มาสัมผัสกับวัตรปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

วัตรปฏิบัติเห็นใหม่ เราได้สัมผัสธรรม ไปวัดไปคู่อวัตร ไปดูการกระทำ ดูพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ นั่นคือวัตร ! วัตรไม่ใช่สิ่งปลูกสร้าง ข้อวัตรปฏิบัติ นี่สังฆธรรม ! สัพเพ รัมมา อนัตตา สังฆธรรมสิ่งที่มีมันเป็นสังฆะความจริง ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ศาสนาธรรม ! องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สาวก สาวกะปฏิบัติขึ้นมา บรรลุธรรมขึ้นมาเป็นสงฆ์ สงฆ์ก็ต้องบรรลุธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องบรรลุธรรม สังฆธรรมอันนี้อยู่ท่ามกลางหัวใจของเรา อยู่ในหัวอกของเรา เรียกร้องให้สังฆธรรมนี้เข้าไปเปิด เข้าไปค้นคว้า เข้าไปศึกษา เพื่อให้เป็นสังฆะความจริงของเรา เราถึงต้องมีศรัทธามีความเชื่อแล้วมีการกระทำของเราขึ้นมา

ความเชื่อนะ.. ศรัทธาแก้กิเลสไม่ได้ แต่ถ้ามีความเชื่อ หัวรถจักรไม่ดึงเข้ามา เราก็มไม่มีโอกาสกระทำ ต้องมีการกระทำ วิธีการ.. การกระทำวิธีการต่างๆ มันเป็นวิธีการไม่ใช่ผลหรือ ไม่ใช่เป้าหมาย

เป้าหมายคือ สัพเพ รัมมา อนัตตา ฟันออกไปเป็นอกุปปิธรรม อกุปปิธรรมอันเป็นเป้าหมายเป็นสังฆะความจริง

นี้ธรรมแท้ๆ มันอยู่ที่ใจของเรา ไม่ใช่อยู่ที่สมอง สมองนี่คิดเอา สมองนั่นชี้โก่ง โกงเขามา ก้อบปี้เขามา ขโมยเขามา แต่ถ้ามันเป็นสังฆธรรมขึ้นมา มันเกิดขึ้นที่นี้ มันรู้ที่นี้ แล้วมันจะเป็นของเรานี้ จะไม่ต้องพึ่งใครเลย เป็นสันตทิฎฐิโก รู้เองเห็นเองในหัวใจของเราเอวัง